

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Tertiam Partem Summæ Theologiæ. Cum Commentariis
Reuerendiss. D. Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti, Et Opvscvlis
Eivsdem In tres Tomos distinctis

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio LXIII. De causa sacramentorum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72797](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72797)

Aduerte hic, quod circa eucharistiae sacramentum possunt duo considerari, scilicet ipsum sacramentum (quod nihil aliud est quam actio sacramentalis confisles in consecratione materiae) & potest considerari usus sacramenti, quo Eucharistia percipitur a nobis. Et de primo quidem, an imprimat characterem, sub questione cadere non potest, quia actio illa nihil ponit in animabus nostris: sed ad materiam exteriorē terminatur. De secundo autem Auctor loquitur, reddens rationem quare non imprimat nobis characterē, & cum hoc magnificans ipsum, quod continet Christum, in quo est fons omnium characterum.

Quaest. praeced. ar. 1.

Quaest. 62. ar. 5.

Ca. 3. eccle. hierar. circa prin. illius.

Q. 27. ar. 5.

ta nouae legis imprimatur character.

¶ 2. Praet. Character se habet ad animam, in qua est, sicut consecratio ad res consecratas: sed per quodlibet sacramentū nouae legis homo recipit gratiam sanctificantem, sicut ut supra dictum est, ergo uidetur quod per quodlibet sacramentum nouae legis imprimatur character.

¶ 3. Praet. Character est res & sacramentum. In quolibet autē sacramento nouae legis est aliquid quod est res tantum, & aliquid quod est sacramentum tantum, & aliquid quod est res & sacramentum, ergo per quodlibet sacramentum nouae legis imprimatur character.

SED CONTRA est, quod sacramenta in quibus imprimatur character non reiterantur, eo quod character, est indelebilis, sicut ut dictum est: quaedam autem sacramenta iterantur, sicut patet de penitentia, & matrimonio, ergo non omnia sacramenta imprimunt characterem.

RESPON. Dicendum, quod (sicut supra dictum est) sacramenta nouae legis ad duo ordinantur: scilicet in remedium peccati, & ad cultum diuinum. Est autem omnibus sacramentis commune, quod per ea exhibetur aliquod remedium contra peccatum, per hoc quod gratiam conferunt: non autem omnia sacramenta ordinantur directe ad diuinum cultum: sicut patet de poenitentia, per quam homo liberatur a peccato: non autem per hoc sacramentum exhibetur homini aliquid de nouo, pertinens ad diuinum cultum, sed restituitur in statum pristinum. Pertinet autem aliquod sacramentum ad diuinum cultum tripliciter: uno modo, per modum ipsius actionis alio modo, per modum agentis: tertio modo, per modum recipientis. Per modum quidem ipsius actionis pertinet ad diuinum cultum eucharistia, in qua principaliter diuinus cultus consistit, in quantum est ecclesiae sacrificium: & per hoc idem sacramentum non imprimatur homini character: quia per hoc sacramentum non ordinatur homo ad aliquid aliud ulterius agendum, vel recipiendum in sacramentis, cum potius sit finis & consummatio omnium sacramentorum, ut Dionysius dicit 3. c. Eccle. hierar. continet tamen in se ipsum Christum, in quo non est character: sed tota sacerdotii plenitudo. Sed ad agentes in sacramentis, pertinet sacramentum ordinis: quia per hoc sacramentum deputantur homines ad sacramentum baptismi: quia per ipsum homo accipit potestatem recipiendi alia ecclesiae sacramenta, unde baptismus dicitur esse ianua omnium sacramentorum. Ad idem etiam ordinatur, quodammodo confirmatio, ut infra suo loco dicitur. sicut & ideo per haec tria sacramenta character imprimatur, scilicet per baptismum, confirmationem, & ordinem.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod per omnia sacramenta sit homo particeps sacerdotii Christi, utpote percipiens aliquem effectum eius: non tamen per omnia sacramenta aliquis deputatur ad agendum aliquid vel recipiendum, quod pertineat ad cultum sacerdotii Christi: quod quidem exigitur ad hoc, quod

sacramentum characterem imprimat.

AD SECUNDUM dicendum, quod per omnia sacramenta sanctificatur homo, secundum quod sanctitas importat munditiam a peccato, quae fit per gratiam: sed specialiter per quaedam sacramenta, quae characterem imprimunt, homo sanctificatur quaedam consecratione, utpote deputatus ad diuinum cultum: sicut etiam res inanimatae sanctificari dicuntur, in quantum diuino cultui deputantur.

AD TERTIUM dicendum, quod licet character sit res & sacramentum, non tamen oportet omne id, quod est res & sacramentum, esse characterem: quid autem sit res & sacramentum, in alijs sacramentis infra dicetur.

QVAESTIO LXIII.

De causa sacramentorum, in decem articulis diuisa.

Super Quaestiois sexagesimae articulum primum.

DEINDE considerandum est de causa sacramentorum, siue per auctoritatem, siue per ministerium.

ET CIRCA hoc quaeruntur decem.

- ¶ Primo, Vtrum solus Deus interiorius operetur in sacramentis.
- ¶ Secundo, Vtrum institutio sacramentorum sit solum a Deo.
- ¶ Tertio, De potestate, quam Christus habuit in sacramentis.
- ¶ Quarto, Vtrum illam potestatem potuerit alijs communicare.
- ¶ Quinto, Vtrum potestas ministerij in sacramentis, conueniat malis.
- ¶ Sexto, Vtrum mali peccent dispensando sacramenta.
- ¶ Septimo, Vtrum angeli possint esse ministri sacramentorum.
- ¶ Octauo, Vtrum intentio ministri requiratur in sacramentis.
- ¶ Nono, Vtrum requiratur ibi recta fides: ita scilicet, quod infidelis non possit tradere sacramenta.
- ¶ Decimo, Vtrum requiratur ibi recta intentio.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum solus Deus operetur interiorius ad effectum sacramenti.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod non solus Deus, sed etiam minister interiorius operetur ad effectum sacramenti. Interior enim sacramenti effectus, est ut homo purgetur a peccatis, & illuminetur per gratiam: sed ad ministros ecclesiae pertinet purgare, illuminare & perficere, ut patet per Dionysium in 5. c. Cele.

Titulus clarus est.

In corpore una ponitur distinctio bi membris cum duabus conclusionibus singulis, iuxta singula membra, distinctio est: Operari effectum contingit vel per modum principalis agentis, vel per modum instrumenti. Prima conclusio est, solus Deus primo modo operatur effectum interiorum sacramentis. Et probatur dupliciter, ut patet clare in littera. Secunda uero conclusio est: Homo potest operari ad interiorum effectum sacramentis secundo modo. Et probatur quia minister habet rationem instrumenti, &c.

Aduerte hic, quod cum in littera dicitur, Solus Deus est causa gratiae, intelligas de causa principali: quoniam de illa est sermo in prima conclusione, pro qua hoc dicitur, & superius determinatum est sacramenta causare instrumentaliter gratiam. Et hic in secunda conclusione dicitur, hominem ministerialiter causare interiorum effectum sacramenti eadem ratione, quia sacramentum est causa gratiae: quoniam ministro utitur Deus, sicut & sacramentali locutione, ut instrumento ad causandum interiorum effectum sacramenti. Immo una eademque ut instrumentalis perfecta est

Infra ar. Et 4. dist. q. 2. ar. 5.

in sacramento & ministro: sicut in verbis & rebus, ea ratio est: quia minister non est nisi in necessitate requisitus ad perfectionem sacramenti concurrat. Omnibus autem requisitis ad perfectionem sacramenti, minor principale agens, quod est Deus, ut partialibus concurrentibus ad perfectionem sacramenti unum: quod est in eis ut partialibus cum ceteris ad perfectionem instrumentum unum: in uno vero instrumentum, quod est, quod requiritur partialia, una eademque perfectio instrumentalis potest esse.

In responsione ad secundum, dubium occurrit, an gratia interior gradus comprehendatur sub annexis, quae per deotionem ministri impetrari possunt recipienti sacramenti. Et est ratio dubii: quia si comprehenditur sub annexis, sequitur precedentia verba litterae (scilicet effectus sacramenti non datur melior per meliorem ministrum) esse falsa, quoniam si ex deotione ministri, intentione gratia datur, ut dicitur, uel absolute, constat quod melior effectus datur per meliorem ministrum, cum gratia ipsa sit effectus sacramenti. In oppositum autem est, quod nulla ratio apparet, quare alia dona Dei possint habere rationem annexi impetrabilis per deotionem ministri, & maioris gratiae non possint habere rationem annexi huiusmodi. Potest enim deus minister hoc sicut & alia a diuine misericordie largitate impetrare.

Ad hoc dicitur, quod cum minister sacramenti non sit deotionis conditionis ministrando sacramentum, quam non ministrat, & similiter recipiens non sit ex receptione deotionis conditionis, nec diuina largitas ex hoc quod impeditur sacramentum accipi, consequens est, ut possit

hierat. ergo videtur quod non solum Deus, sed etiam ministri ecclesiae interior operentur ad sacramenti effectum.

¶ 2. Præterea. In collatione sacramentorum, quaedam orationum suffragia proponuntur: sed orationes iustorum sunt magis apud Deum exaudibiles, quam quorumcumque, secundum illud Ioan. 9. Si quis Dei cultor est, & uoluntatem eius facit, hunc Deus exaudit. ergo videtur quod maiorem effectum sacramenti consequatur ille, qui recipit ipsum a bono ministro. sic ergo & minister aliquid operatur ad interiorum effectum, & non solum Deus.

¶ 3. Præterea. Dignior est homo, quam res inanimata: sed res inanimata aliquid operatur ad interiorum effectum: nam aqua corpus tangit, & cor abluit, ut Augustinus dicit super Ioan. ergo homo aliquid operatur ad interiorum effectum sacramenti, & non solum Deus.

SED CONTRA est, quod dicitur Romano. 8. Deus est qui iustificat. Cum ergo interior effectus omnium sacramentorum sit iustificatio, videtur quod solum Deus operetur interiorum effectum sacramenti.

RESPONDEO. Dicendum, quod operari aliquem effectum, contingit dupliciter, uno modo per modum principalis agentis: alio modo per modum instrumenti. Primo igitur modo, solum Deus operatur interiorum effectum sacramenti: tum, quia solum Deus illabitur animae, in qua sacramenti effectus existit, ubi non est, tunc, quia gratia quae est interior sacramenti effectus, est a solo Deo, ut in secunda parte dictum est. Character etiam, qui est interior quorundam sacramentorum effectus, est uirtus instrumentalis, quae manat a principali agente, quod est Deus: secundo autem modo, homo potest operari ad interiorum effectum sacramenti, in quantum operatur per modum ministri. nam eadem ratio est ministri, & instrumenti: utriusque enim actio exterius adhibetur: sed sortitur effectum interiorum ex uirtute principalis agentis, quod est Deus.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod purgatio, secundum quod attribuitur ministris ecclesiae non est a peccato: sed dicuntur diaconi purgare, in quantum uel im-

minister impetrare maiorem gratiam recipienti sacramentum, quam sit illa quae regulariter per sacramentum datur, aut quae illi seclusa ministri deuotione daretur, sicut posset eandem maiorem gratiam extra ministerium sacramenti impetrare, ac per hoc maioritas gratiae potest habere rationem annexi impetrabilis ex ministri deuotione. Nec propterea sequitur, quod maior seu melior effectus sacramenti datur per meliorem ministrum: quoniam maioritas illa impetrata non haberet rationem effectus sacramenti, sed rationem annexi effectui sacramenti, & esset effectus a solo Deo concomitantly ad sacramentum, impetratus ex deuotione ministri.

A mundos eijciunt a coetu fidelium: uel eos sacris admonitionibus disponunt ad sacramentorum receptionem. Similiter etiam sacerdotes illuminare dicuntur sacramentum populum, non quidem gratiam infundendo, sed sacramenta gratiae tradendo, ut patet per Dionysium * ibidem.

AD SECUNDUM dicendum, quod orationes quae dicuntur in sacramentorum collatione, proponuntur Deo, non ex parte singularis personae, sed ex parte totius ecclesiae, cuius preces sunt apud Deum exaudibiles, secundum illud Matth. 18. si duo ex uobis consenserint super terram, de omni re quamcumque petierint, fiet illis a patre meo. Nihil tamen prohibet, quin deuotio uiri iusti, ad hoc aliquid operetur: illud tamen quod est sacramenti effectus, non impetratur oratione ecclesiae uel ministri, sed ex merito passionis Christi, cuius uirtus operatur in sacramentis, ut dictum est. unde effectus sacramenti non datur melior per meliorem ministrum. Aliquid tamen annexum impetrari potest recipienti sacramentum, per deuotionem ministri: nec tamen minister illud operatur, sed impetrat operandum a Deo.

AD TERTIUM dicendum, quod res inanimata non operantur aliquid ad interiorum effectum, nisi instrumentaliter, ut dictum est. Et similiter homines non operantur ad sacramentorum effectum, nisi per modum ministri, ut dictum est.

ARTICVLVS II.

Utrum sacramenta sint solum ex institutione diuina.

AD SECUNDUM sic procedit. Videtur, quod sacramenta non sint solum ex institutione diuina. Ea enim quae sunt diuinitus instituta, traduntur nobis in sacra scriptura, sed quaedam aguntur in sacramentis, de quibus nulla fit mentio in sacra scriptura, puta de criminate quo homines confirmantur, & de oleo, quo sacerdotes inunguntur, & de multis aliis rebus uerbis quam factis, quibus utimur in sacramentis. non ergo sacramenta sunt solum ex institutione diuina.

¶ 1. Præterea. Sacramenta sunt quaedam signa: res autem sensibiles naturaliter quaedam significant, nec potest dici quod Deus qui

minister impetrare maiorem gratiam recipienti sacramentum, quam sit illa quae regulariter per sacramentum datur, aut quae illi seclusa ministri deuotione daretur, sicut posset eandem maiorem gratiam extra ministerium sacramenti impetrare, ac per hoc maioritas gratiae potest habere rationem annexi impetrabilis ex ministri deuotione. Nec propterea sequitur, quod maior seu melior effectus sacramenti datur per meliorem ministrum: quoniam maioritas illa impetrata non haberet rationem effectus sacramenti, sed rationem annexi effectui sacramenti, & esset effectus a solo Deo concomitantly ad sacramentum, impetratus ex deuotione ministri.

¶ Super Quaestione sexagesimam quartam articulum secundum.

Titulus clarus est.

In corpore una conclusio, solum deus est sacramentorum institutor. Probatur, uirtus sacramenti est ab institutore sacramenti: sed uirtus sacramenti est a solo Deo, ergo solum Deus est sacramentorum institutor. Maior probatur: instrumentum habet uirtutem a principali agente: sacramentum est instrumentum ad spirituales effectus, & principale agens respectu sacramenti, non est uirtus tantum sacramentum, sed instituit ipsum, ergo uirtus sacramenti est ab institutore ipso. Processus totus est clarus. Et secunda pars minoris istius prolylogitimi declaratur in littera, dicitur inueniendus duplex agens respectu sacramenti, & ex exclusione unius membri, scilicet agentis per modum uertens inferitur reliquum, scilicet agens instituentem, esse agens principale, ac per hoc a quo est uirtus sacramenti.

4. dist. 3. q. 1. ar. 1. c. 2. cor. Et dist. 5. q. 1. ar. 1.

¶ Nota

Loco citato in arg.

Q. 62. art. 9.

In corp. ar. ibid.

D. 4. P. 2. q. 1. ar. 1.

ar. 1.

¶ Nota hic, quod hæc ratio directe, & formaliter licet non æstimer a negantibus uirtutes in sacramentis, æquialiter tamen hæc ratio omnes conuincit, confidentes sacramenta conferre gratiam siue per uirtutem in eis, siue per diuinam assistentiam solam, quoniam par est ratio de uirtute instrumenti, si ponatur uis aliqua in eo, & si ponatur absque huiusmodi uis efficax, quia efficacia instrumenti ad huiusmodi spirituales effectus non nisi a Deo, non nisi ab instrumente signum illud esse potest: quãdoquidem a ministro uirtute solum, constat esse non posse: quia minister tantum est, ut in litera dicitur,

Lib. 21. ca. 6. parum ante med. 10. 5.

Art. prae. Et q. 63. arti. 1. & 5.

Art. prae.

toribus legum: sed uirtus sacramenti est a solo Deo, ut patet ex prædictis. ergo solus Deus potest instituire sacramentum.

RESPON. Dicendum, quod (sicut ex supra dictis patet) sacramenta instrumentaliter operantur ad spirituales effectus: instrumentum autem habet uirtutem a principali agente. Agens autem respectu sacramenti est duplex, scilicet instituens sacramentum, & utens sacramento instituto applicando scilicet ipsum ad inducendum effectum. Virtus autem sacramenti non potest esse ab eo, qui utitur sacramento: quia non operatur nisi per modum ministerij: unde relinquitur, quod uirtus sacramenti sit ab eo, qui instituit sacramentum. Cum igitur uirtus sacramenti sit a solo Deo, consequens est quod solus Deus sit sacramentorum institutor.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod illa, quæ aguntur in sacramentis per homines instituta, non sunt de necessitate sacramenti: sed ad quandam solennitatem, quæ adhibetur sacramentis, ad excitandam deuotionem & reuerentiam in his, qui sacramenta suscipiunt. Ea uero, quæ sunt de necessitate sacramenti, ab ipso Christo instituta sunt, qui est Deus & homo. & licet non sint omnia tradita in scripturis, habet tamen ea ecclesia ex familiari Apostolorum traditione, sicut Apostolus dicit primæ ad Cor. 11. Cetera cum uenero, disponam.

AD SECUNDVM dicendum, quod res sensibiles aptitudinem quandam habent ad significandum spirituales effectus ex sui natura: sed ista aptitudo determinatur ad specialem significationem ex institutione diuina, & hoc est quod Hugo * de sancto Vic. dicit, quod sacramentum ex institutione significat. Prælegit tamen Deus quasdam res aliis ad significationes sacramentales, non quia ad eas contrahatur eius * effectus, sed ut sit euenientior significatio.

AD TERTIVM dicendum, quod Apostoli, & eorum successores, sunt uicarii Dei, quãtum ad regimen ecclesiæ. constituta per fidem & fidei sacramenta: unde sicut non licet eis constituere aliam ecclesiam, ita non licet eis tradere aliam fidem, neque institue-

Lib. 1. de fide. p. 1. ca. 1.

Alia 216. 110.

busdam significationibus delectetur, & non aliis: quia ipse omnia quæ fecit, approbat. Hoc autem proprium uidetur esse demonum, ut quibusdam signis ad aliquid alliciantur: dicit enim August. * 21. de Ciuitat. Dei: illiciantur demones per creaturas, quas non ipsi, sed Deus condidit, delectabilibus pro sua diuersitate diuersis, non ut animalia cibis, sed ut spiritus signis. non ergo uidetur quod sacramenta indigeant esse ex institutione diuina.

¶ 3 Præter. Apostoli uicem Dei gesserunt in terris: unde apostolus dicit secunda ad Corinth. 2. nam & ego quod donauit, si quid donauit propter nos in persona Christi, id est ac si ipse Christus donasset. sic ergo uidetur quod Apostoli & eorum successores possint noua sacramenta instituire.

SED CONTRA est, quod ille instituit aliquid, qui dat ei robur & uirtutem, sicut patet de institutoribus legum: sed uirtus sacramenti est a solo Deo, ut patet ex prædictis. ergo solus Deus potest instituire sacramentum.

realia sacramenta. sed per sacramenta, quæ de latere Christi pendentes in cruce fluxerunt, dicitur esse fabricata ecclesia Christi.

ARTICVLVS III.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ quartæ articulum tertium.*
¶ *Utrum Christus, secundum quod homo, habuerit potestatem operandi interiorum effectum sacramentorum.*

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ quartæ articulum tertium.*

Titulus clarus est.

In corpore uero est conclusio, habens tres partes: Christus, inquantum Deus, habet potestatem auctoritatis in sacramentis: inquantum uero homo, habet potestatem ministerij principalis, siue potestatem excellentiæ, consistentem in quantum. Conclusio hæc, quia de potestate loquitur (de qua questum est in titulo) & potestatis per actum cognoscitur: ideo ab operatione in litera manifestatur. Et quo ad primam quidem partem, quia Deus auctoritate operatur: quo ad secundam uero, quia Christus, secundum quod homo, operatur in sacramentis meritorie, & efficienter: quod probatur, quia passio Christi est causa iustificationis nostre meritorie & efficienter. Et hoc ultimum declaratur, quod non effectiue principaliter, sed per modum instrumenti, non cuiuscumque, sed conuenienti diminitati in persona: & propterea principalem, & causalitatem obtinentis respectu extrinsecorum: puta ministeriorum ecclesiæ, & sacramentorum. Tertia autem pars conclusionis probatur manifestando illa quatuor (quæ sunt meritum, nomen, institutio, & independentia) & probando singula propriis rationibus, ex cepto primo, quod tractatum fuit in quinto articulo q. 63.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod Christus, secundum quod homo, habuerit potestatem operandi interiorum effectum sacramentorum. Dicit enim Ioan. Baptista, ut habetur Ioan. 1. Qui me misit baptizare in aqua, ille mihi dixit: super quem uideris Spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto: sed baptizare in Spiritu sancto est interior gratiam Spiritu sancti conferre. Spiritu sanctus autem descendit super Christum, inquantum homo, non inquantum Deus: quia sic ipse dat Spiritum sanctum ergo uidetur quod Christus secundum quod homo, habuerit potestatem, interiorum effectum sacramentorum causandi.

¶ 2 Præterea. Matth. 9. Dominus dicit, Sciatis quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata sed remissio peccatorum est interior effectus sacramenti. ergo uidetur quod Christus, secundum quod homo, interiorum effectum sacramentorum operetur.

¶ 2 Præterea. Institutio sacramentorum pertinet ad eum, qui tamquam principalem agens operatur ad interiorum sacramenti effectum: manifestum est autem, quod Christus sacramenta instituit. ergo ipse est, qui interiorum operatur sacramentorum effectum.

¶ 4 Præterea. Nullus potest sine sacramento effectum sacramenti conferre, nisi propria uirtute sacramenti effectum operetur: sed Christus sine sacramento contulit sacramenti effectum, ut patet in Magdalena, cui dixit, Dimittitur tibi peccata. ergo uidetur quod Christus, secundum quod homo, operetur interiorum sacramenti effectum.

¶ 5 Præterea. Illud, in cuius uirtute sacramentum operatur, est principale agens ad interiorum effectum: sed sacramenta habent uirtutem ex passione Christi, & inuocatione nominis eius, secundum illud primæ ad Cor. 1. Nūquid Paulus pro nobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis? ergo Christus inquantum homo, operatur interiorum effectum sacramenti.

SED

SED CONTRA est, quod Aug. * dicit, quod in sacramentis diuina uirtus secretius operatur salutē. Diuina autem uirtus est Christi, secundum quod est Deus, non autem secundum quod est homo. ergo Christus non operatur interiores sacramenti effectum, secū dū q̄ est homo, sed s̄m q̄ est Deus.

RESPON. Dicendum, quod interiorum sacramentorum effectum operatur Christus, & secundum quod est Deus, & secundum quod est homo, aliter tamen & aliter. Nam secundum quod est Deus, operatur in sacramentis per auctoritatem: secundum autem quod est homo, operatur ad interiores effectus sacramentorum meritorie & efficienter, sed instrumentaliter. Dicitur enim, quod passio

Christi, quæ competit ei secundum humanam naturam causa est nostræ iustificationis, & meritorie & effectiue, non quidem per modum principalis agentis, siue per auctoritatem, sed per modum instrumenti, in quantum humanitas est instrumentum diuinitatis eius, ut supra dictum est. * Sed tamen quia

est instrumentum coniunctum diuinitati in persona, habet quandam principalitatem & causalitatem respectu instrumentorum extrinsecorum, qui sunt ministri ecclesiæ, ut ex supradictis patet. † Et ideo sicut Christus in quantum Deus, habet potestatem auctoritatis in sacramentis, ita in quantum homo, habet potestatem ministerii principalis, siue potestatem excellentiæ: quæ quidem consistit in quantum. Primo quidem in hoc, quod meritum & uirtus passionis eius operatur in sacramentis, ut supra dictum est. † Et quia uirtus passionis copulatur nobis per fidem (secundum illud Roman. 3. Quem propitius Deus propitiorem per fidem in sanguine ipsius quam fidem per inuocationem nominis Christi protestatur, ideo secundo ad potestatem excellentiæ, quam Christus habet in sacramentis, pertinet quod in eius nomine sacramenta sanctificantur. Et quia ex eius institutione sacramenta uirtutem obtinent, inde est quod tertio ad excellentiā potestatis Christi pertinet, quod ipse qui dedit uirtutem sacramentis, potuit instituire sacramenta. Et quia causa non dependet ab effectu, sed potius e converso, quanto ad excellentiam potestatis Christi pertinet, quod ipse potuit effectum sacramentorum sine exteriori sacramento conferre. Et per hoc patet responsio ad obiecta: utraque enim pars obiectio, secundū aliquid uera est, ut dictum est. †

ARTICVLVS IIII.
Utrum Christus potestatem suā, quam habuit in sacramentis, potuerit ministris communicare.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod Christus potestatem suam quam habuit in sacramentis, non potuerit ministris communicare: ut enim argumentatur Aug. * contra Max. Si potuit & non uoluit, inuidus fuit: sed inuidia lōge fuit a Christo, in quo fuit summa plenitudo charitatis. ergo cum Christus nō communicauerit suam potestatem ministris, uidetur quod non potuerit communicare.

¶ 2 Præterea. Super illud Ioa. 14.

A Maiora horum faciet, dicit Augustinus. Prorsus maius hoc esse dixerim, scilicet ut ex impio iustus fiat, quam creare cœlum, & terram: sed Christus non potuit communicare discipulis, * quod crearent cœlum, & terram. ergo neque quod iustificarent impium: cum igitur iustificatio impij fiat per potestatem Christi, quam habet in sacramentis, uidetur quod potestatem suam, quam in sacramentis habuit, non potuerit ministris communicare.

¶ 3 Præterea. Christo in quantum est caput ecclesiæ, competit ut ab ipso gratia deriuetur ad alios, secundum illud Ioannis primo. De plenitudine eius nos omnes accepimus: sed hoc non fuit aliis communicabile: quia sic ecclesia esset monstruosa, multa capita habens. ergo uidetur, quod Christus potestatem suam non potuerit ministris communicare.

SED CONTRA est, quod super illud Ioann. * primo. Ego nesciebam eū, dicit Augustinus quod non nouerat potestatem baptismi, ipsum dominum habiturum, & sibi retenturum: hoc autem non ignorasset Ioannes. si talis potestas communicabilis non esset. potuit ergo suam potestatem Christus ministris communicare.

RESPON. Dicendum, quod sicut dictum est. † Christus in sacramentis habuit duplicem potestatem: unam auctoritatis, quæ competit ei secundū quod Deus, & talis potestas nulli creaturæ potuit communicari, sicut nec diuina essentia. Aliam potestatem habuit excellentiæ: quæ competit ei secundum quod homo. & talem potestatem potuit ministris communicare, dando scilicet eis tantam gratiæ plenitudinem, ut eorum meritum operaretur ad sacramentorum effectus, ut ad inuocationem nominum ipsorum, sanctificarentur sacramenta, & ut ipsi possent sacramenta instituire, & sine ritu sacramentorum effectum sacramentorum conferre solo imperio: potest enim instrumentum coniunctum, quanto fuerit fortius, tanto magis uirtutem instrumenti separato tribuere, sicut manus baculo.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Christus nō ex inuidia prætermisit potestatem excellentiæ, ecclesiæ ministris communicare, sed propter fidelium utilitatem, ne in homine spem ponerēt, & ne essent diuersa sacramenta. Ex quibus diuisio in ecclesia oriretur: sicut apud illos, qui dicebant, ego sum Pauli, ego autem Apollō, ego uero Cephæ, ut dicitur primæ ad Corinth. 1.

AD SECVNDVM dicendum, quod obiectio illa procedit de potestate auctoritatis, quæ conuenit Christo

potuit communicare. Declarat & probatur. Declaratur qui dem numerando singula, in quibus consistit potestas excellentiæ. Probatur autem: quia instrumentum coniunctum, quanto uirtuosius est, tanto plus potest imprimere in instrumentum separatum, quod manifestatur in manu & baculo.

Aduerte hic primo, quod Auctor hoc in loco soluit questionem motā a Magistro sentent. in 5. distin. quarti, & ab eodem minus soluta meliorique iudicio referua am.

Aduerte secundo, Auctorem formaliter de Christo habere potestatem excellentiæ loqui: & præterea non ex potestate diuina, sed ex potestate instrumenti coniuncti potestati communicandi probauit.

Aduerte tertio, auctorem expresse hic dicere, quod Christus potuit communicare homini puro, ut sacramentorum effectum conferret solo imperio: habes enim hic, quod potestas conferendi gratiam communicabilis est homini, principalis enim & communis sacramentorum effectus est gratia, ut superius patet, & idem apparet hic in repositione ad tertium, si recte conferatur cum argumento.

Tract. 72. in lo post me. to. 9. Alia ministris.

Tract. 5. in. Euang. Ios. non multum ante med. co. 9.

Art. præced.

lib. entr. i. ca. Multi. scilicet. Sicut dicitur. Sicut dicitur. Sicut dicitur.

q. 4. & 4.

q. 4. & 4.

q. 4. & 4.

In corpore.

Quæstio, sexagesima quarta. articuli quartus. Inulus ex distis in præcedentibus articulis clarus est.

In corpore una distinctio bimēbris de duplici potestate auctoris scilicet, & excellentiæ, est cum duabus conclusionibus. Quarum prima est negatiua, scilicet, Christus potestatem auctoritatis nulli potuit communicare. Probatur quia est incomunicabilis, ut diuina essentia. Secunda est: Christus potestatem excellentiæ

Christo secundum quod est Deus: licet & potestas excellentia possit auctoritas nominari per comparisonem ad alios ministros: unde super illud i. ad Corinth. i. Diuisus est Christus, dicit glo. q. quod potuit eis dare auctoritatem baptismi, quibus contulit ministerium.

AD TERTIVM dicendum, q. ad hoc inconueniens euitandum, ne scilicet multa capita in ecclesia essent, Christus noluit potestatem suam excellentiam ministris communicare: si tamen communicasset, ipse esset caput principaliter, alii uero secundario.

¶ Super Questionis, sexagesimaquarta. Articulu quintu.

Infra arti. 9. cor. Br. 4. di. 5. q. 3. art. 2. Et di. 7. q. 3. Et di. 24. q. 3. art. 3. q. 5. ad 3. Et 4. contra cap. 76.

Titulus clarus.

T In corpore una est conclusio: Ministri Ecclesie possunt sacramenta conferre, etiam si sint mali. Probatur: Ministri ecclesie instrumenta alter operantur in sacramentis, ergo possunt sacramenta conferre etiam si sint mali. Antecedens probatur, ex eo quod eadem est ratio ministris, & instrumentis. Consequencia uero probatur, ex eo quod instrumentum non propria uirtute, sed uirtute principalis agentis operatur: quod probatur ab effectu: quia hinc est, q. instrumentum accidit omnis forma praeter id, quod exigatur ad instrumenti rationem: qd. dupli. expleo in litera manifestat.

Art. 3. huius quatuor.

¶ Circa hanc conclusionem seu rationem dubium occurrit: quoniam implicite petit principium. Oportet enim ad integrandum processum hunc, subsumere quod bonitas uel malitia ministris est accidens: & non ex actu ad rationem instrumenti ministrantis sacramenta. Hoc autem supponere, perinde est ac si supponeretur conclusio eiusdem enim rationis est: quod bonitas uel malitia accidat instrumentis seu ministro sacramentorum, & quod cum malitia possit minister conferre sacramentum, quoniam accidentia, siue ad sint, siue absint, non variant potestatem.

¶ Ad hoc dicitur, q. d. dupli. expleo in litera manifestat. ¶ Circa hanc conclusionem seu rationem dubium occurrit: quoniam implicite petit principium. Oportet enim ad integrandum processum hunc, subsumere quod bonitas uel malitia ministris est accidens: & non ex actu ad rationem instrumenti ministrantis sacramenta. Hoc autem supponere, perinde est ac si supponeretur conclusio eiusdem enim rationis est: quod bonitas uel malitia accidat instrumentis seu ministro sacramentorum, & quod cum malitia possit minister conferre sacramentum, quoniam accidentia, siue ad sint, siue absint, non variant potestatem.

¶ Ad hoc dicitur, q. d. dupli. expleo in litera manifestat. ¶ Circa hanc conclusionem seu rationem dubium occurrit: quoniam implicite petit principium. Oportet enim ad integrandum processum hunc, subsumere quod bonitas uel malitia ministris est accidens: & non ex actu ad rationem instrumenti ministrantis sacramenta. Hoc autem supponere, perinde est ac si supponeretur conclusio eiusdem enim rationis est: quod bonitas uel malitia accidat instrumentis seu ministro sacramentorum, & quod cum malitia possit minister conferre sacramentum, quoniam accidentia, siue ad sint, siue absint, non variant potestatem.

ARTICVLVS V.

Vtrum per malos ministros sacramenta conferri possint.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quod per malos ministros sacramenta conferri non possint. Sacramenta enim nouae legis, ordinantur ad emundationem culpae, & collationem gratiae: sed mali, cum sint immundi, non possunt alios a peccato mundare (secundum illud Eccle. 34. Ab immundo quis mundabitur): & etiam cum gratiam non habeant, non uidentur quod gratiam conferre possint: quia nullus dat quod non habet, non ergo uidentur q. per malos sacramenta conferri possint.

¶ 1. Præ. Tota uirtus sacramentorum deriuatur a Christo, ut dictum est: sed mali sunt præcisi a Christo quia non habent charitatem per quam membra capiti ununtur, secundum illud primae Io. 4. Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo: ergo uidentur quod per malos sacramenta conferri non possint.

¶ 2. Præ. Si desit aliquid horum, quae debitum est esse in sacramentis, non perficitur sacramentum, sicut si desit debita forma, uel debita materia: sed debitum minister sacramenti est ille, qui caret macula peccati, secundum illud Leui. 21. Homo de semine tuo per familias, qui habuerit maculam, non offeret panes Deo suo, nec accedet ad ministerium eius. ergo uidentur, q. si minister sit malus, nihil efficiatur in sacramento.

SED CONTRA est, quod Aug. * dicit super illud Ioan. i. super quem uideris spiritum, &c. Quid non nouerat Ioannes? potestatem baptismi, ipsum Dominum habiturum & sibi retenturum, sed ministerium plane trahiturum in bonos, & malos: quid tibi facit malus minister ubi bonus est dominus?

RESPON. Dicendum, quod sicut dictum est, ministri ecclesie instrumenta alter operantur in sacramentis, ergo possunt sacramenta conferre etiam si sint mali. Antecedens probatur, ex eo quod eadem est ratio ministris, & instrumentis. Consequencia uero probatur, ex eo quod instrumentum non propria uirtute, sed uirtute principalis agentis operatur: quod probatur ab effectu: quia hinc est, q. instrumentum accidit omnis forma praeter id, quod exigatur ad instrumenti rationem: qd. dupli. expleo in litera manifestat.

¶ Circa hanc conclusionem seu rationem dubium occurrit: quoniam implicite petit principium. Oportet enim ad integrandum processum hunc, subsumere quod bonitas uel malitia ministris est accidens: & non ex actu ad rationem instrumenti ministrantis sacramenta. Hoc autem supponere, perinde est ac si supponeretur conclusio eiusdem enim rationis est: quod bonitas uel malitia accidat instrumentis seu ministro sacramentorum, & quod cum malitia possit minister conferre sacramentum, quoniam accidentia, siue ad sint, siue absint, non variant potestatem.

¶ Ad hoc dicitur, q. d. dupli. expleo in litera manifestat. ¶ Circa hanc conclusionem seu rationem dubium occurrit: quoniam implicite petit principium. Oportet enim ad integrandum processum hunc, subsumere quod bonitas uel malitia ministris est accidens: & non ex actu ad rationem instrumenti ministrantis sacramenta. Hoc autem supponere, perinde est ac si supponeretur conclusio eiusdem enim rationis est: quod bonitas uel malitia accidat instrumentis seu ministro sacramentorum, & quod cum malitia possit minister conferre sacramentum, quoniam accidentia, siue ad sint, siue absint, non variant potestatem.

¶ Ad hoc dicitur, q. d. dupli. expleo in litera manifestat. ¶ Circa hanc conclusionem seu rationem dubium occurrit: quoniam implicite petit principium. Oportet enim ad integrandum processum hunc, subsumere quod bonitas uel malitia ministris est accidens: & non ex actu ad rationem instrumenti ministrantis sacramenta. Hoc autem supponere, perinde est ac si supponeretur conclusio eiusdem enim rationis est: quod bonitas uel malitia accidat instrumentis seu ministro sacramentorum, & quod cum malitia possit minister conferre sacramentum, quoniam accidentia, siue ad sint, siue absint, non variant potestatem.

¶ Ad hoc dicitur, q. d. dupli. expleo in litera manifestat. ¶ Circa hanc conclusionem seu rationem dubium occurrit: quoniam implicite petit principium. Oportet enim ad integrandum processum hunc, subsumere quod bonitas uel malitia ministris est accidens: & non ex actu ad rationem instrumenti ministrantis sacramenta. Hoc autem supponere, perinde est ac si supponeretur conclusio eiusdem enim rationis est: quod bonitas uel malitia accidat instrumentis seu ministro sacramentorum, & quod cum malitia possit minister conferre sacramentum, quoniam accidentia, siue ad sint, siue absint, non variant potestatem.

¶ Ad hoc dicitur, q. d. dupli. expleo in litera manifestat. ¶ Circa hanc conclusionem seu rationem dubium occurrit: quoniam implicite petit principium. Oportet enim ad integrandum processum hunc, subsumere quod bonitas uel malitia ministris est accidens: & non ex actu ad rationem instrumenti ministrantis sacramenta. Hoc autem supponere, perinde est ac si supponeretur conclusio eiusdem enim rationis est: quod bonitas uel malitia accidat instrumentis seu ministro sacramentorum, & quod cum malitia possit minister conferre sacramentum, quoniam accidentia, siue ad sint, siue absint, non variant potestatem.

¶ Ad hoc dicitur, q. d. dupli. expleo in litera manifestat. ¶ Circa hanc conclusionem seu rationem dubium occurrit: quoniam implicite petit principium. Oportet enim ad integrandum processum hunc, subsumere quod bonitas uel malitia ministris est accidens: & non ex actu ad rationem instrumenti ministrantis sacramenta. Hoc autem supponere, perinde est ac si supponeretur conclusio eiusdem enim rationis est: quod bonitas uel malitia accidat instrumentis seu ministro sacramentorum, & quod cum malitia possit minister conferre sacramentum, quoniam accidentia, siue ad sint, siue absint, non variant potestatem.

Framentis, eo q. quodammodo eadem ratio est ministri, & instrumenti: sicut autem supra dictum est, instrumentum non agit secundum propriam formam aut uirtutem, sed secundum uirtutem eius, a quo mouetur. Et ideo accidit instrumento, in quantum est instrumentum, quale cumque formam, uel uirtutem habeat, praeter id, quod exigitur ad rationem instrumenti, sicut q. corpus medici (quod est instrumentum animae habentis artem) sit sanum uel infirmum, & sicut q. fistula per quam transit aqua, sit argentea uel plumbea: unde ministri ecclesiae possunt sacramenta conferre, etiam si sint mali.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ministri ecclesiae neque a peccatis mundant homines ad sacramenta accedentes, neq. gratiam conferunt sua uirtute: sed hoc facit Christus sua potestate per eos, sicut per quendam instrumenta. & ideo effectus consequitur, in suscipientibus sacramenta, non secundum similitudinem ministrorum, sed secundum configurationem ad Christum.

AD SECUNDVM dicendum, q. per charitatem membra Christi ununtur suo capiti, ut ab eo uitam recipiant: quia ut dicitur primae Ioan. 3. Qui non diligit, manet in morte: potest autem aliquis operari per instrumentum carens uita, & a se separatam, quantum ad corporis unionem, dummodo sit coniunctum per quandam motionem: aliter enim operatur artifex per manum, & aliter per securim, sic igitur Christus operatur in sacramentis, & per bonos, tanquam per membra unientia, & per malos, tanquam per instrumenta carentia uita.

AD TERTIVM dicendum, q. aliquod est debitum esse in sacramento dupliciter: uno modo, sicut existens de necessitate sacramenti, quod quidem si desit, non perficitur sacramentum: sicut, si desit debita forma, uel debita materia. Alio modo, est aliquid debitum esse in sacramento secundum quandam decentiam, & hoc modo debitum est, ut ministri sacramentorum sint boni.

ARTICVLVS VI.

Vtrum mali ministrantes sacramenta peccent.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quod mali ministrantes sacramenta, non peccent. Sicut enim ministratur Deo in sacramentis, ita per opera charitatis,

quod stadium Auctoris fuit ad reddendum rationem conclusionis, potestius quam ad ipsam conclusionem. Omnis enim questio est media, ut dicitur in secundo Posterior. & praecipue quando conclusio ueritas habetur pro eidente, ut est in proposito. Et propterea in litera neglexit Auctor subumere de bonitate uel malitia, & ascendit ad uniuersalem rationem instrumenti, ut haec habita sumaria notitia propter quod mali ministri possunt conferre sacramenta, habetur. Et est in promptu consequentia ratio ad praesentem materiam, quoniam bonitas uel malitia moralis hac ratione ad ministrum sacramentorum necessaria creditur, si necessaria esset, quod nemo dat quod non habet. Quae ratio in litera in primo argumento asseritur: & dicitur fuisse Cypriani martyris. Ex hoc enim quod minister instrumenta operatur, & instrumentum non propria, sed principalis agentis uirtute efficit, consequens est manifeste, quod ad efficacem collationem sacramenti non exigitur in ministro bonitas, quia sacramentum efficaciter conferat: idem est enim malitiam ministri impedit sacramenti effectum, & instrumentum agere propria uirtute, quae per malitiam tolleretur. nulla est ergo petitio principii: sed claritas materiae breuiorem effecit processum litterae, in qua Auctor, quia ratio ipsa a sacris doctoribus posita fuerat, ut patet in 4. di. 4. sent. vacauit probationi ipsius rationis. l. uniuersali rationi instrumenti, ut antiquae traditionis ratio hretur.

¶ Super Questionis, sexagesimaquarta. Articulu quintu.

Titulus, ut formatum est, &c. ¶ In

¶ Super Questionis, sexagesimaquarta. Articulu quintu.

¶ Super Questionis, sexagesimaquarta. Articulu quintu.

¶ Super Questionis, sexagesimaquarta. Articulu quintu.

¶ Super Questionis, sexagesimaquarta. Articulu quintu.

¶ Super Questionis, sexagesimaquarta. Articulu quintu.

¶ Super Questionis, sexagesimaquarta. Articulu quintu.

¶ Super Questionis, sexagesimaquarta. Articulu quintu.

In corpore duae conclusiones sunt. Prima est: Mali exhibentes in ministerio Dei, & ecclesiae in dispensatione sacramentorum peccant. Secunda est, quod hoc peccatum est ex suo genere morale. Prima probatur: Quicumque operatur, non secundum quod oportet, peccat in operando: sed minister malus est...

unde dicitur Hebraeor. ultim. beneficentia, & communionis nolite obliuisci, talibus enim hostijs promeretur Deus: sed mali non peccant si ministrant Deo in operibus charitatis, quoniam hoc est eis consulendum, secundum illud Dani. 4. Consilium meum tibi placeat, peccata tua eleemosynis redime. ergo videtur, quod mali non peccant in sacramentis ministrando.

Prater. Quicumque communicat alicui in peccato, etiam ipse est reus peccati, secundum illud Roman. primo. Digni sunt morte, non solum qui peccata faciunt, sed etiam qui consentiunt faciendis: sed si mali ministri peccent, sacramenta ministrando illi, qui ab eis sacramenta recipiunt, eis in peccato communicant, ergo etiam ipsi peccarent, quod videtur inconueniens.

Praterea. Nullus videtur esse perplexus: quia sic homo cogeretur desperare, quasi non potens peccatum euadere: sed si mali peccarent, sacramenta tradendo, essent perplexi: quia etiam quandoque peccarent, si sacramenta non traderent.

Et hoc etiam testatur maxima ex morali philosophia adducta in litera de circumstantiis actionum humanarum. Non enim dicit peccatum esse, si quis operatur, non secundum quod melius, aut quando melius, sed non secundum quod oportet, aut quando oportet, aut sicut oportet, &c. Nam ly oportet necessitatem denotat, ut per hoc intelligamus, peccatum tunc interuenire, quando necessariae conditiones omittuntur, & non si conditiones ad bene esse omittantur, aut earum contraria immisceantur. Et si dicatur, quod bonitas non est conditio ad bene esse ministri sacramenti, sed est conditio debita (ut in precedenti articulo litera explicauit) debitum autem extra necessaria non est, & propterea cumque debiti omisio peccatum constituit, adhuc miser ratio, quod non fit peccatum mortale, quoniam debitum actui humano non secundum necessitatem, sed secundum quandam decentiam, et si possit sua absentia constituisse peccatum, non tamen ratio potest constituisse peccatum mortale ea ratione, quia solam indecentiam non habet rationem peccati mortalis. Nec obstat, quod in decentia huiusmodi ad irreuerentiam Dei, & contaminationem sacramentorum spectat, tum quia non quodlibet spectans ad haec, est peccatum mortale, ut patet de multis irreuerentis erga Deum, & sacramenta, quas negamus esse peccata mortalia, ut patet de comediendis in ecclesia, aut iocosis aliquid dicentibus audientibus Missam, & huiusmodi, tum quia huiusmodi indecentia, non irreuerentiae ad irreuerentiam Dei, & contaminationem sacramentorum spectat: directe enim ipsius hominis malam dispositionem ponere videtur. Est enim dispositio quaedam ipsius operantis magis, quam operationis, videturque magis peccatum contumaciae praesumptionis, quam sacrilegij.

Aliter dicitur, quod actio sacramentalis potest sumi dupliciter, scilicet secundum rationem operantis, & sic non exigit bonitatem, uel malitiam ministri, nisi secundum quandam decentiam, & propterea siue bonus, siue malus sit minister, sacramenta...

mentum verum & efficax est: vel secundum rationem operantis. Et sic exigit necessario bonitatem in ministro ad hoc, ut recta sit, & ratio assignata est in litera, & magis assignabitur cogens ratio in litera in responsione ad primum. Oportet enim actionem sacramentalem, si non solum in se recta esse debet, sed etiam secundum quod exit a ministro, ut sit consona secundum rectam rationem, & Deo cuius est minister, & sacramentis quae ministrat. Et ex parte quidem conformitatis ad Deum, posita est ratio in hoc corpore articuli. Ex parte uero conformitatis ad sacramenta, ponitur ratio in responsione ad primum, & hinc patet rueri primam obiectionem.

Ad ea uero, quae obijciuntur directe contra rationem peccati mortalis in hoc actu, dicitur, quod debitum secundum decentiam ad opus operatum, est debitum secundum necessitatem ad opus operantis ministri, & propterea non est mirum si eius absentia peccatum mortale constituat.

Et cum adhuc obijciatur ex eo, quod non qualibet irreuerentia sacramentorum est mortalis, respondetur hoc uerum esse propter imperfectionem aliquorum actuum irreuerentiarum. In quolibet namque genere mortalis peccati, imperfectio actus excusat a mortali: ministrare autem sacramenta indigne non est actus imperfectus in genere sacrilegij: nec, ut ultima inferri obiectio, reduciue tantum ad sacrilegium spectat: sed directe ad contaminationem sacramentorum pertinet. possunt enim sacramenta secundum se in-contaminabilia, dupliciter contaminari, scilicet uel ut egrediantur a ministro, uel ut applicentur ad aliquid. Et hoc secundo modo sacrilegium est, uti sacramento a alium finem, ut sacrilegium faciunt. Primo autem modo sacrilegium est malis ministris, a quo exit sacramentalis actio indigne, quantum enim est ex parte ipsius ministri mali, maculatur actio illa, quoniam tractatur ut prophana, seu non sancta: haec enim est ratio in hac litera assignata: quam si uis plenius intelligere, perspicue uigorem eius ex auctoritate Apostoli dicentis, de eucharistia, Qui manducat, & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit: non diiudicans corpus domini. Vbi rationem peccati mortalis assignatur, ex hoc quod manducans, non diiudicat corpus domini: hoc est non discernit corpus domini ab aliis rebus, sed sumit ipsum ut cibum prophanum, quoniam sumit ipsum in dispositio ad illum, utpote indigne. Idem enim accidit in malo ministro: nam ministrans indigne sacramentum, non diiudicat sacramentum, dum non discernit illud, ut a se egrediantur a prophana, sed se habet ad sacramentalem actionem, ut prophanam, dum indigne illam exercet: hoc enim est contaminare sacramenta ex parte ipsius ministrantis, seu recipientis, & praesumptio ministri mali non est qualicumque, sed sacrilega praesumptio, sicut & praesumptio audientis indigne recipere sacramenta, sacrilega est.

Praterea, quod dicitur, quod mali non peccant si ministrant Deo in operibus charitatis, quoniam hoc est eis consulendum, secundum illud Dani. 4. Consilium meum tibi placeat, peccata tua eleemosynis redime. ergo videtur, quod mali non peccant in sacramentis ministrando.

Praterea. Nullus videtur esse perplexus: quia sic homo cogeretur desperare, quasi non potens peccatum euadere: sed si mali peccarent, sacramenta tradendo, essent perplexi: quia etiam quandoque peccarent, si sacramenta non traderent.

Et hoc etiam testatur maxima ex morali philosophia adducta in litera de circumstantiis actionum humanarum. Non enim dicit peccatum esse, si quis operatur, non secundum quod melius, aut quando melius, sed non secundum quod oportet, aut quando oportet, aut sicut oportet, &c. Nam ly oportet necessitatem denotat, ut per hoc intelligamus, peccatum tunc interuenire, quando necessariae conditiones omittuntur, & non si conditiones ad bene esse omittantur, aut earum contraria immisceantur. Et si dicatur, quod bonitas non est conditio ad bene esse ministri sacramenti, sed est conditio debita (ut in precedenti articulo litera explicauit) debitum autem extra necessaria non est, & propterea cumque debiti omisio peccatum constituit, adhuc miser ratio, quod non fit peccatum mortale, quoniam debitum actui humano non secundum necessitatem, sed secundum quandam decentiam, et si possit sua absentia constituisse peccatum, non tamen ratio potest constituisse peccatum mortale ea ratione, quia solam indecentiam non habet rationem peccati mortalis. Nec obstat, quod in decentia huiusmodi ad irreuerentiam Dei, & contaminationem sacramentorum spectat, tum quia non quodlibet spectans ad haec, est peccatum mortale, ut patet de multis irreuerentis erga Deum, & sacramenta, quas negamus esse peccata mortalia, ut patet de comediendis in ecclesia, aut iocosis aliquid dicentibus audientibus Missam, & huiusmodi, tum quia huiusmodi indecentia, non irreuerentiae ad irreuerentiam Dei, & contaminationem sacramentorum spectat: directe enim ipsius hominis malam dispositionem ponere videtur. Est enim dispositio quaedam ipsius operantis magis, quam operationis, videturque magis peccatum contumaciae praesumptionis, quam sacrilegij.

Aliter dicitur, quod actio sacramentalis potest sumi dupliciter, scilicet secundum rationem operantis, & sic non exigit bonitatem, uel malitiam ministri, nisi secundum quandam decentiam, & propterea siue bonus, siue malus sit minister, sacramenta...

cap. eccles. hier. declinat ad ad. Incipit haec epist. Hebraeorum huiusmodi traduntur ante med.

cap. eccles. hier. declinat ad ad. Incipit haec epist. Hebraeorum huiusmodi traduntur ante med.

cap. eccles. hier. declinat ad ad. Incipit haec epist. Hebraeorum huiusmodi traduntur ante med.

cap. eccles. hier. declinat ad ad. Incipit haec epist. Hebraeorum huiusmodi traduntur ante med.

cap. eccles. hier. declinat ad ad. Incipit haec epist. Hebraeorum huiusmodi traduntur ante med.

duo. primo, quod exhibeat se ministrum: secundo, quod tale ministerium sit actio sacramentalis: ita quod si alterum horum defuerit, non habes hanc mortale peccatum in ministerijs sacris. Docet rursus, quod si aliqua administratio sacramenti a malo ministro exercitata imperfectionem actus computatur, non erit peccatum mortale: licet mali ministri administratio sacramentalis habeat ex suo genere peccatum mortale.

¶ Aduerte secundo, quod duabus existentibus rationibus peccati in huiusmodi ministerio (scilicet: ex parte difformitatis ministri ad Deum, cuius est minister, & ex parte contaminationis sacramentorum, quae administrantur) Auctor in hoc corpore articuli ex prima ratione probauit ministerium mali ministri esse peccatum: ex secunda autem ratione probauit illud esse peccatum mortale. Tantam autem differentiam inter has rationes insinuauit, quod secunda usus est in responsione ad primum, ut causa propria: primam autem rationem non tanti fecit. De utraque autem diffusior erit sermo, & ambarum efficaciam magis patebit.

¶ In responsione ad primum, aduerte, & percipe Auctorem uti regula illa posteriori sita, si affirmatio est, negatio est causa negationis, dum ex hoc, quod sacramenta sunt opera consecrationis sanctificata, infert in ministro praexigi sanctitatem iustitiae, & ex hoc quod opera charitatis non sunt aliqua consecratione sanctificata, infert in Dei ministro respectu eorum non exigi sanctitatem iustitiae: manifeste enim ex hoc significat, hanc esse propriam causam mortalis peccati, uel non mortalis peccati in administrationibus sacris, quoniam regula illa in solis propriis causis tenetur: quod cum quaestio aliqua de peccato mortali in operationibus sacris contingit ex parte malitiae ministri, inueniendum est, an illa operatio, ad quam quis malus exhibet se ministrum, sit aliqua consecratione sanctificata (quales sunt omnes actus sacrorum ordinum) an non sit consecrata. Et si est de numero consecratarum, concluditur hinc mortale peccatum in malo ministro, & si non est de numero consecratarum, ex utraque hinc minister malus a mortali peccato. Et est semper sermo de ministro malo, malitia peccati mortalis in se existentis.

¶ Hanc doctrinam, quia diffusae tractaui in quolibetis, ne eadem reperantur, modo pertranseo: vnum tantum adiciens, quod uideatur mihi modo actum praedicandi esse de numero actuum consecratarum: quia est actus, ad quem minister consecratur: nam eius minister ex officio est episcopus primo, & secundario sacerdos. Nec obstat, actum istum ex institutione ecclesiae appropriatum esse sacro ordini, quoniam institutio ecclesiae, uel diuina ad differentiam originis spectat, & non ad differentiam formalem extrahere siquidem hominem ab ecclesia, sacrilegium formaliter est: licet ex institutione ecclesiae actus iste substratus sit sacrilegio. Et similiter comedere semel in die (ut fit in Quadragesima) abstinentia formaliter est, quamuis ex ecclesia statuto sub abstinentiae specie positum sit. Et similiter in proposito licet praedicatio ex auctoritate ecclesiae facta, sit actus ordinis, sub specie tamen actuum ordinis formaliter comprehenditur: at per hoc inter opera consecrata computanda est, ea ratione: quia ad ipsam sicut, & ad alios

Ex lib. ethi. 6.3. & 6. habe ri pot. & li. 9. c. 7. to. 5. ar. prae ad 3.

D. 393.

Al. sed ipsa pertinet ad iustitiam sacramentalem, sicut quaedam iustitiae partes.

actus ordinis consecrari oportet ministrum. Et propterea secundum doctrinam hinc habitam minister malus praedicans, mortaliter peccat, sicut qui indignus aministrat alios actus sacrorum ordinum.

¶ In responsione ad secundum, aduerte quod non loquitur in li- tera de inducete indignum ministrum ad sacramenti exhibitionem: sed de accipiente sacramentum ab indigno ministro: quod ideo dixerim, quia alia quaestio est, an liceat accipere sacramentum ab indigno ministro, & alia quaestio est, an liceat inducere ad administrationem sacramenti ministrum indignum. Prima quaestio hic soluitur, de secunda nihil dicitur: sed facile solui potest secunda, dicendo quod licet nunquam liceat inducere hominem ad peccandum, uti tamen licet iniquitate alteri. Et propterea in duobus casibus licet inducere indignum ministrum ad exhibitionem sacramenti. Primus est si minister tenetur ad huiusmodi exhibitionem: quia nemo peccat petendo actum sibi debitum a suo debitore. Et hac ratione excusantur, qui a suo curato tenente concubinam, sacramenta petunt. Secundus est articulus necessitatis, ex parte petentis cum dispositione preparationis ex parte ministri: hoc est quod minister sit paratus ministrare sacramentum, & homo egeat illo: eadem siquidem ratione, quia licitum est indigenti petere mutuum ab usurario, licitum quoque est indigenti petere sacramentum ab indigno parato ad ministrandum.

gratu suo ministerio: & ideo incongrue agit & peccat, si in peccato existens ad tale ministerium accedat.

AD SECUNDUM dicendum, quod ille qui ad sacramentum accedit, suscipit sacramenta a ministro ecclesiae, non in quantum est talis persona, sed in quantum est minister ecclesiae: & ideo quamdiu ab ecclesia toleratur in ministerio, ille qui ab eo suscipit sacramentum, non communicat peccato eius, sed communicat ecclesiae, quae eum tantquam ministrum exhibet. Si vero ab ecclesia non toleretur (puta cum degradatur, uel excommunicatur uel suspenditur) peccat, qui ab eo accipit sacramentum: quia communicat peccato ipsius.

AD TERTIUM dicendum, quod ille, qui est in peccato mortali, non est perplexus simpliciter, si ex officio ei incumbat sacramenta dispensare: quia potest poenitere de peccato, & licite ministrare. Non est autem inconueniens, quod sit perplexus supposito quodam, scilicet quod uelit remanere in peccato. In articulo tamen necessitatis non peccaret baptizans in casu quo

ministrare sacramentum, & homo egeat illo: eadem siquidem ratione, quia licitum est indigenti petere mutuum ab usurario, licitum quoque est indigenti petere sacramentum ab indigno parato ad ministrandum.

In eadem responsione circa acceptionem sacramenti a ministro excommunicato, &c. nota primo, quod haec doctrina intel- ligitur cessante extrema necessitate baptizandi. Excipit enim ipse Auctor in 4. senten. dist. 4. casum necessitatis, quo possit quis a iudzo uel pagano baptismum recipere. Secundo, quod hodie ex indulto concilij Constantiensis sub Martino quinto, licitum est ab excommunicatis ministris recipere sacramenta, nisi in duobus casibus, hoc est si nominatim denunciatus fuerit excommunicatus aut suspensus, &c. uel si propter iniectionem manus violentiae in clericum notorie confiteretur in excommunicatione incidisse, uel referret dominus Antonius archiepiscopus Florent. in sua summa parte tertia, tit. 26. cap. 3.

In responsione ad tertium, circa illud, in articulo tamen necessitatis non peccaret baptizans, &c. dubium primo occurrit, propter relata a Durando rationes ad oppositum in 4. sent. dist. 5. artic. 2. Et prima est, contra exculationem ex articulo necessitatis: quia casus euitabilis solo voluntatis proprie arbitrio non constituit articulum necessitatis: sed sic est in proposito, quia indignus minister potest ita conteri, si uult, & transire de malo in bonum: ac per hoc non est casus necessitatis ministrum, cum indignitate ad baptizandum. Secunda uero ratio contra exculationem ex persona non ministri tendit: quia quicumque baptizat siue uetula, siue paganus, baptizat ut minister principalis agentis, qui est Christus: est enim minister de necessitate sacramenti baptismi, sicut & forma & materia. Fallum est ergo quod baptizans in necessitate non exhibeat se ministrum ecclesiae: ac per hoc, non inde excusatur si indignus baptizat.

Dubium secundo est, si Auctor in litera intendat excusare sacerdotem indignum in articulo necessitatis baptizantem, tam

D. 393.

nam si baptizet cum solemnitate, quam si sine solemnitate, vel invidetur solum excusare baptizantem sine solemnitate. Et est ratio dubia: quia in litera hac nulla fit mentio de solemnitate, & consequenter videtur excusari, utroque modo baptizans, dummodo baptizet ut subveniat necessitatem patienti in casu, in quo laicus possit sic enim in litera dicitur. In oppositum autem est, quod ab auctore dicitur in 4. sentent. de baptizante cum solemnitate.

etiam posset laicus baptizare: sic enim patet, quod non exhiberet se ministrum ecclesiae, sed subueniret necessitatem patienti: secus est autem in alijs sacramentis, quae non sunt tantae necessitatis, sicut baptismus, ut infra patebit.

ARTICULUS VII.

utrum angeli possint sacramenta ministrare.

AD SEPTIMUM sic proceditur. Videtur quod angeli possint sacramenta ministrare. Quicquid enim potest minister inferior, potest & superior: sicut quicquid potest diaconus, potest sacerdos, sed non convertitur: sed angeli sunt superiores ministri in ordine hierarchico, quam et quicumque homines, ut patet per Dionys. in lib. Coelest. hierar. ergo cum homines possint ministrare in sacramentis, videtur quod multo magis angeli.

¶ 2. Præter. Homines sancti assimilantur angelis in celo, ut dicitur Matth. 22. sed aliqui sancti in celo existentes, possunt ministrare in sacramentis: quia character sacramentalis est indelebilis, ut dictum est. Ergo videtur, quod

ne actus excusatur a mortali, quoniam administratio exciens ab indigne, habet rationem mortalis, pro quanto exit ab agente, & non aliter, ut in litera patet. Ex hoc enim fit, ut quia administratio huiusmodi non exit ab agente proprio (hoc est ministro ex officio) non exeat etiam cum culpa mortali. Et propterea dicendum est, quod administratio sacramenti ab indigno ministro ex officio, est mortale ex suo genere, si ex claritate verborum excludenda sunt obiectiones: si tamen absolute dicatur, quod indigni administratio est peccatum mortale ex suo genere, verum dicitur, quoniam subintelligitur a proprio ministro.

etiam angeli possint in sacramentis ministrare.

¶ 3. Præter. Sicut supra dictum est, *diabolus est caput malorum, & mali sunt membra eius: sed per malos possunt ministrari sacramenta. ergo videtur quod etiam per demones.

SED CONTRA est, quod dicitur Hebr. 5. Omnis pontifex ex hominibus assumptus, per hominibus constituitur in his, quae sunt ad Deum: sed angeli boni, vel mali non sunt ex hominibus. ergo ipsi non constituentur ministri in his, quae sunt ad Deum, id est in sacramentis.

RESPON. Dicendum, quod (sicut supra dictum est *) tota virtus sacramentorum a passione Christi derivatur, quae est Christi, secundum quod est homo: cui in natura conformantur homines, non autem angeli, sed potius secundum passionem dicitur modico ab angelis minoratus, ut patet Hebr. 2. & ideo ad homines pertinet dispensare sacramenta, & in eis ministrare, non autem ad angelos: sciendum tamen, quod sicut Deus virtutem suam non alligavit sacramentis, quin possit sine sacramentis effectum sacramentorum conferre, ita etiam virtutem suam non alligavit

q. præcar. 5
Nec obstat obiectio de adulterio, & huiusmodi, quoniam conditio agentis in hoc sacrilegio concurrit, ut pars integralis rationis formalis peccati mortalis ex suo genere: ita quod sicut ad rationem furti non sufficit, quod sit acceptio rei alienae, sed oportet, quod sit inuito domino, ita ad tale sacrilegium non sufficit, quod sit administratio ab homine malo, sed exigitur, quod sit etiam a ministro ex officio, ut sic. Et ratio est assignata in litera: quia sanctis ministerijs, non nisi sanctus convenit minister, qui, per se loquendo, non est nisi minister ex officio.

q. præsent. ar. 1.

Super Quaestione sexagesima quarta articulum septimum.

IN titulo est sermo de angelis quod ad naturam, siue boni, siue mali sunt. Et rursus est sermo de potestate ordinaria, hoc est, an secundum communem ordinem insituti a Deo, angeli possint ministrare sacramenta.

In corpore articuli, quatuor sunt. Primo respondetur quaestioni. deinde ad bonitatem doctrinae, tractatur de potestate delegabili ipsis angelis: ubi tria dicuntur, ut patet.

Quo ad primum, conclusio est: angeli non possunt ministrare sacramenta. Probatur: Tota virtus sacramentorum derivatur a Christo patiente, ergo ad homines & non ad angelos pertinet ministrare sacramenta. Consequentia probatur ex duobus. Primo, ex dissimilitudine naturae: quia scilicet Christo homines non angeli assimilantur in natura. Secundo, quia Christus patientis in quantum patientis, fuit minor angelis: minister autem non debet esse maior in principali agente, ut contingeret in proposito, si sancti angeli essent ordinarii ministri Christi patientis. Secunda conclusio est, quod potest conferri angelis, quod administrant sacramenta. Probatur, quia Deus non alligavit virtutem suam ministris ecclesiae, sicut nec sacramentis. Tertia conclusio est de exercitio administrationis sacramentorum a bonis angelis: Si administrarent sancti angeli sacramentum aliquod, deberet haberi pro vero sacramento. Probatur: quia sancti angeli sunt nuntij veritatis. Quarta est: Si demones aliquid huiusmodi facerent, habendum esset pro falso: quia sunt spiritus mendacij.

Aduerte hoc in loco, quod circa primam conclusionem Scotus in 4. sentent. distinct. 6. q. 1. opinatur oppositum, tenens quod omne in proposito intellectuale naturae potest sacramentum aliquid conferre, sicut baptismum. Et ratio sua est: quia potest abluere

q. 6. ar. 1.

q. 6. ar. 1.

q. 6. ar. 1.

q. 6. ar. 1.

qua hominem proferendo verba debita, & habere intentionem faciendi quod facit ecclesia: haec enim tria requiruntur & suffi- cient ad ministrum, & haec omnia potest angelus in assumpto corpore exercere.

¶ Rationabilior autem Auctoris positio, ex allatis in litera inue- nitur: fundata enim est super auctoritate Apostoli ad Hebraeos 5. ubi pontificem omnem hominem declarat. unde magnum argu- mentum assumitur ad propositam, quod si maximum mini- sterium ecclesiae soli homini conuenit, ita quod angelis denega- tur (quale est pontifi- ficatus) multo magis minima ministe- ria ecclesiae angelis denegabuntur. Funda- tur & super ratione, qua ministri debent assimilari principali agenti Ratio autem Scoti deficit in hoc manifeste, quod ego uoce utitur locutio- ne. Locutio enim re- quisita ad ministrum sacramenti, est actus uitalis loquentis: lo- cutio autem angeli in corpore assumpto, est motus corporis non uocatus, ut pa- tet. Potest quoque di- ci, quod deficit in alio, scilicet: quod ap- plicatio sacramenti debet fieri per instru- mentum coniunctum primo, & mediante illo per instrumen- tum separatum, quod hic non haberet locum. Et quamuis hoc non multum uirgeat, pri- mus tamen defectus cogit. Et quia pri- mus defectus inueni- tur in omni supposit- to rationali extra hu- manam speciem, ideo oportet hominem esse, qui ministrat sacra- mentum. Et sic patet quod minor Scoti est falsa, uniuerse su- mendo rationem ver- borum: aut maior est falsa, si prolationem uerborum sumat quouis modo prater principalem defectum prius dictum, scilicet quod oportet bapti- zantem esse Christi- num ministrum, ac per hoc Christo homine non maiorem, sed con- formem in natura.

ecclesiae ministris, quin etiam angelis possit virtutem tribuere mi- nistrandi in sacramentis. Et quia boni angeli sunt nuntij veritatis, si aliquod sacramentale ministe- rium a bonis angelis perficeretur, esset ratum habendum: quia deberet constare hoc fieri vo- luntate diuina, sicut quadam- pla dicitur angelico ministerio consecrata. Si uero daemones, qui sunt spiritus mendacij, ali- quod sacramentale ministerium exhiberent, non esset ratum ha- tum habendum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod illud, quod faciunt homi- nes inferiori modo, scilicet per sensibilia sacramenta, quae sunt proportionata naturae ipsorum, faciunt angeli tanquam superio- res ministri superiori modo. Sci- licet inuisibiliter purgando, illu- minando, & perficiendo.

AD SECUNDUM dicendum, quod sancti, qui sunt in caelo, sunt si- milis angelis, quantum ad parti- cipationem gloriae, non autem quantum ad conditionem natu- rae, & per consequens neque qua- tum ad sacramenta.

AD TERTIUM dicendum, quod mali homines non habent, quod possint ministrare in sacramen- tis, ex hoc, quod per malitiam sunt membra diaboli & ideo non sequitur quod diabolus, qui est eorum caput, magis hoc possit.

ARTICULVS VIII.

Utrum intentio ministri requiratur ad perfectionem sacramenti.

AD OCTAVUM sic procedi- tur. Videtur quod intentio mi- nistri non requiratur ad perfe- ctionem sacramenti. Minister enim in sacramento instrumen- taliter operatur: sed actio non perficitur secundum intentionem instrumenti, sed secundum inten- tionem principalis agentis. ergo intentio ministri non requiratur ad perfectionem sacramenti.

¶ 2 Præter. Non potest homini esse nota intentio alterius. Si igitur intentio ministri requira- tur ad perfectionem sacramen- ti, non posset homini ad sacra- mentum accedenti esse notum, quod sacramentum suscepisset:

¶ unica conclusio: Intentio ministri conuenit ad perfectionem sacramenti. Probatur: quando aliquid se habet ad multa, oportet quod determinetur ad unum, ut illud fiat: sed ea quae aguntur in sacramentis, se habent ad multa, nisi per intentionem ministri determinentur ad unum. ergo &c. Processus totus cla- re patet in litera. Et confirmatur: quia uerba sacramentalia exprimentur ministri intentionem.

¶ 3 Præter. Intentio hominis non potest esse ad id, circa quod non est attentus: sed aliquando illi, qui in sacramentis ministrant, non attendunt ad ea, quae dicunt, uel faciunt, alia cogitantes. ergo se- cundum hoc non perficeretur sacramentum, propter intentionis defectum.

SED CONTRA est, quod ea quae sunt præter intentionem, sunt casualia: quod non est dicendum de operatione sacramen- torum. ergo sacramenta requirunt intentionem ministri.

RESPON. Dicendum, quod quando aliquid se habet ad multa, oportet quod per aliqd deter- minetur ad unum, si illud effici de- beat. Ea uero quae in sacramentis agunt, possunt diuersimode agi, sicut ablutio aquae, quae fit in bap- tismo, potest ordinari & ad mū- ditiam corporalem, & ad sanita- tem corporalem, & ad ludum, & ad multa alia hominum: & ideo o- portet, quod determinetur ad unum, ad sacramentalem effe- ctum per intentionem abluentis. Et hæc intentio exprimitur per uerba, quae in sacramentis dicuntur, pura cum dicit, Ego te bap- tizo in nomine Patris, &c.

AD PRIMUM ergo dicen- dum, quod instrumentum inani- matum non habet aliquam inten- tionem respectu effectus, sed loco intentionis est motus, quo mouetur a principali agente: sed instru- mentum animatum (sicut est mi- nister) non solum mouetur, sed et quodammodo mouet seipsum, in quantum, sua uoluntate mouet membra ad operandum: & ideo requiritur eius intentio, qua se subijciat principali agenti, ut scilicet intendat facere, quod facit Christus & ecclesia.

AD SECUNDUM dicendum, quod circa hoc est duplex opinio. Qui- dam enim dicunt, quod requiritur mentalis intentio in mini- stro, quae si desit, non perficitur sacramentum: sed hunc defectum in pueris (qui non habent inten- tionem accedendi ad sacramen- tum) supplet Christus qui interius baptizat: in adultis autem, qui in-

re patet in litera. Et confirmatur: quia uerba sacramentalia exprimentur ministri intentionem.

¶ In responsione ad secundo nota primo nouit pro claritate literae, Auctorem referendo primam opinionem, nar- rare ipsam, primo quo ad hoc, quod requiritur mentalis intentio, ita quod si desit, non perficitur sacramentum: secundo, quo ad hoc, quod stante casu quo huiusmodi imperfec- tio sacramenti accideret (siue adultus siue puer esset, qui sacramentum sic defectuosum suscipit) supplementum alium de fortitudine, & puer quidem a Christo, adultus autem ex propria fide & deuotione. Postea reprehendit Auctor hanc opinionem: quia non potest saluare supplementum char- acteris.

¶ A iure secundo, quod altera opinio ibidem subiuncta, & approbata, non est intelligenda, ut uerba sonant: puta quod non requiratur in ministro intentio propria mentalis, sed sufficit intentio ecclesiae per uerba expressa, quaequid intendat ipse minister interius: hic enim sensus contradicit expressae doctrinae Auctoris in ultimo huius questionis articulo dicentis, quod si minister non intendat sacramentum conferre, talis pueritas tollit ueritatem sacramenti, & inferius in quaest. 59. art. 7. ad se- cundum dicens, Si in adulto de esset intentione suscipiendi sacramentum, esset re- baptizandus, sed sensus huius litterae ex- pressae, ad quod loquitur Auctor sumedus est. Aduertendum est enim quod hæc omnia dicuntur hic pro solutio- ne difficultatis motae in argum. scilicet mentalis intentio ministri exigetur, in uerbis esset certius se esse uere baptizatum: ad haec, certitudinem nostram

Sup. q. 60. ar. 8. co. & 4. di. 6. q. 1. ar. 2. q. 1. & di. 7. q. 1. ar. 1. q. 1. ad 3. & di. 8. q. 2. ar. 4. q. 1. ad 1. & di. 30. q. 4. ar. 3. ad 3.

¶ Super Questionis sexagesime quartae, articulum octauum.

¶ Titulus clarus est. ¶ In corpore

ostendit de susceptis sacramentis intelligendum est sufficere intentionem ecclesie per verba ministri expressam, nisi per ministerium aut suscipientem contrarium exprimitur: ita quod non intendit Auctor, quod hoc sufficit ad perfectionem sacramenti simpliciter, sed ad perfectionem eius, secundum humanum certitudinē; per hoc enim evitatur inconueniens, quod quilibet incertus possit dici de susceptis sacramentis.

In responsione ad tertium, aduertit, quod Auctor communiter (ut patet) in nobilibus communi illius temporis usui (quae intentionem eandem, sed non aeternam habituales vocabat) dixit hic intentionem habituales, & statim subiungit sensum intentionum: puta, cum sacerdos accedit, &c.

Et haec propterea dicitur, ut scias non Iamule Auctorem distentiam inter habere aliquid in actu, vel in habitu, vel in virtute, & quod intentione requisita ad sacramenta, non sufficit, quod sit secundum habitum, sed oportet, quod sit secundum virtutem: quod ut melius intelligas, accipe exemplan, habens habitum iustitiae, tunc actualiter intendit iustitiam quando actualiter tendit ad ius reddendum; tunc vero habitualiter intendit iustitiam, cum retinet habitum iustitiae, etiam si dormiat: tunc autem virtualiter intendit iustitiam, dum vacat quidem reddendo iuri (puta quia tenet ad tribunal, ut faciat sicut consuevit, seu iudicis officium) & nihil de iure cogitat, sed mens eius enagatur ad impertinentia: ita quod etiam si non habet habitum iustitiae, ex solo hoc, quod accedit ad iudicium faciendum in omnibus; quae exercitio, quantumcumque accedat, semper intendit iustitiam virtualiter, ea ratione, quia semper per-

tendunt sacramentū suscipere, supplet illum defectum fides, & deuotio: sed hoc satis posset dici, quātum ad vltimum effectū, qui est iustificatio a peccatis: sed quātum ad effectum, qui est res & sacramentum, scilicet quantum ad characterem, non videtur quod per deuotionem accedentis possit suppleri: quia character nunquam imprimitur, nisi per sacramentum. & ideo alij melius dicunt, quod minister sacramenti agit in persona totius ecclesiae, cuius est minister. In verbis autem quae profertur, exprimitur intentio ecclesiae, quae sufficit ad perfectionem sacramenti, nisi contrarium exterius exprimat ex parte ministri, vel recipientis sacramentum.

AD TERTIVM dicendum, quod licet ille, qui aliud cogitat, non habeat actualē intentionem, hēt tamen intentionē habituale, quae sufficit ad perfectionē sacramenti: puta cum sacerdos accedens ad baptizandum, intendit facere circa baptizandum, quod facit ecclesia. vnde si postea ipso exercitio actus, cogitatio eius ad alia rapiat, ex virtute primae intentionis, perficitur sacramentum: quāuis studiose curare debeat sacramenti minister, vt etiā actualē intentionem adhibeat: sed hoc non est totaliter positū in hominis potestate: quia praeter intentionem, cum homo vult multum intendere, incipit alia cogitare, secundū illud Psā. 139. Cor meum dereliquit me.

ARTICVLVS IX.

Vtrum fides ministri sit de necessitate sacramenti.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quod fides ministri sit de necessitate sacramenti. Sicut enim dictū est, * intentio ministri est necessaria ad sacramenti perfectionē: sed fides intentionem dirigit, ut Aug. dicit contra Iulianum. ergo si desit vera fides in ministro, non perficitur sacramentum.

¶ Praet. Si minister ecclesiae veram fidem non habeat, vñ esse haereticus: sed haereticus, ut videtur, nō possunt sacramenta conferre: dicit n. Cyprianus in epistola* contra hereticos, Omnia quaecumq; faciunt heretici, carnalia sunt, & inania, & falsa: ita vt nihil eorum quae illi gesserint, a nobis pbari debeat, & Leo Pa-

pa dicit in epistola † ad Leonē Augustinum. manifestum est p crudelissimam & insanissimam vesaniam, in Alexandrina sede omnium caelestium sacramentorum lumen extinctum, intercepta est sacrificii oblatio, defecit christi matris sanctificatio, & parricidialibus manibus impiorū, omnia sese subtraxere mysteria. ergo vera fides ministri est de necessitate sacramenti.

¶ 3. Praet. Illi, qui non habent veram fidem, videntur esse per excommunicationem ab ecclesia separati: dicitur enim in secunda canonica Ioannis. Siquis uenit ad vos, & hanc doctrinam non asserit, nolite eum recipere in domum, nec Aue dixeritis ei. & ad Titū. 3. Haereticum hominem post primam & secundam correctionem deuota: sed excommunicatus non nideretur posse conferre ecclesiae sacramentum, cum ab ecclesia sit separatus, ad cuius ministerium pertinet sacramentorum dispensatio. ergo videtur quod uera fides ministri, sit de necessitate sacramenti.

SED CONTRA est, quod Aug.* dicit contra Perilianum donatistam: Memento, sacramenta Dei nihil obesse mores malorum hominum, quod illa uel nō sint, uel minus sancta sint.

RESPON. Dicendum, quod sicut supra dictum est, † quia minister in sacramentis instrumentaliter operatur, non agit in virtute propria, sed in virtute Christi. Sicut autem pertinet ad propriam virtutē hominis charitas, ita & fides. vnde sicut non requiritur ad perfectionem sacramenti, quod minister sit in charitate, sed possunt etiam peccatores sacramenta conferre, vt supra dictum est, * ita non requiritur ad perfectionem sacramenti fides eius: sed infidelis potest uerum sacramentum praebere, dum modo cetera adsint, quae sunt de necessitate sacramenti.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod potest contingere quod aliquis patiat defectum fidei circa aliquid, & non circa veritatē sacramenti, quod exhibet: puta si aliquis credat iuramentum esse in omni casu illicitum: & tñ credat baptismum efficaciam habere ad salutē & sic talis infidelitas: nō impedit intentionem conferendi sacramentum. Si uero patiat fidei defectum circa ipsū sacramentum quod exhibet, licet cre-

seuerat uis primae intentionis, qua primo proposuit facere iudicis officium. Et huiusmodi intentio non irrationabiliter vocatur habitualis: quia p modum habitus perseuerat, nam & dormiente, & distracto homine, perseuerat.

¶ Et haec est, quae sufficere dicitur ad facia, & uere sic est: sufficit. n. ad confectionem eucharistiae, quod sacerdos vadat ad altare, ut dicat: Missam, etiam si per totam Missam euagetur mens eius.

¶ Aduerte secundo documentum Auctoris, scilicet quod studiose debet minister operam dare ut etiā actualiter intendat &c. non esse intelligendum in actu signato, sed in actu exercitio. Non enim studendum est, vt habeamus hoc in mente actualiter, ego intendendo consecrere, sed studendum ut actualiter mens nostra ad ea quae sunt consecrationis, attendat, puta ad prolationem distinctam formae ad reuerentem consecrationem materiae, ad futuram tunc ineffabilem praesentiam diuinae gratiae in sacramento, uel etiam ipsius Christi, quo ad eucharistiam: hoc est enim consecrere cum actuali intentione in actu exercitio.

Leo in epist. quae incipit Literas Clementis tui, a med.

lit. c. 47. cap. ca. in. co. 7.

Art. 5. huius q. & q. 62. art. 1. & 2.

Super Quaestione sexagesima quarta articulum nonum.

Titulus clarus est. In corpore vna est conclusio cum uno corollario. Conclusio est: Ad perfectionem sacri, non exigitur fides ministri. Probatur: Minister in sacramentis operatur non propria, sed Christi virtute, ergo sicut non requiritur ad perfectionem sacri ministri charitas, ita nec eius fides. Consequencia probatur: quia fides pertinet ad perfectionem ministri, sicut & charitas. Quam non requirit probatur ex eo, quod mali homines possunt ministrare sacramenta. Corollarium est: Infidelis potest esse minister sacramenti.

art. 5. & 6. huius quae.

In responſionibus argumentorum, merito eorum, que diximus in arti. 6. de ſuſcipientibus ſacramenta ab indignis quando peccant. Et iuxta illa intellige que hic dicuntur, addendo qd praeciſi manifeſte ab eccleſia ſi in articulo neceſſitatis ſacramentum baptiſmi conferunt, non peccant, immo tenentur in tali calu baptiſmū cōferre, abique ſolemnitate tamen, Nec propterea ſacerdotes efficerentur irregulares ratione ſuperius dicta: quia non miniſtri ex officio per ſonam agunt, ſed miniſterialiter ſubvenientis neceſſitatem patienti.

Ar. 8. huius q.

In reſponſione ad ſecundum, adverte incidenter quod purgatio Cypriani martyris, de qua Aug. loquitur, non niſi venialis peccati fuit, cum, quia cum charitate ſtabat error ille, ut Auguſtini verba ſonant, tum, quia tempore illo non erat per eccleſiam deſignata efficacia ſacramentorum per miniſtros extra eccleſiam.

q. 96. ſuſq; ad med. 10. 3.

epiſt. 65. n. 1. illius.

tiſmo cumulari perneciam. Et per hunc modum dicit Leo Papa, ſi in ſede Alexandrina ſacramentorum lumen eſſe extinguit, ſcilicet quantum ad rem ſacramenti, non autem quantum ad ipſum ſacramentum. Cyprianus autem nullo modo ſacramentum cōferre hæreticos poſſe, credebat: ſed in hoc eius ſententia non tenetur. unde Auguſtinus dicit martyrem Cyprianū, qui apud hæreticos, vel ſchiſmaticos datum baptiſmum nolebat cognoſcere, tanta merita viſque ad triumphum martyrii ſecuta ſunt, ut charitatis, qua excellere luce, obumbratio illa ſigaretur, & ſi quid purgandum erat, paſſionis falce tolleretur.

q. praes. ar. 5.

AD TERTIUM dicendum, quod poteſtas miniſtrandi ſacramenta pertinet ad ſpiritualem characterem, qui indelebilis eſt, ut ex ſupradictis patet. * & ideo per hoc, quod aliquis ab eccleſia ſuſpēditur, vel excommunicatur, vel etiam degradatur, non amittit poteſtatem conferendi ſacramentum, ſed licentiam utendi hac poteſtate: & ideo ſacramentum quidem confert, ſed tamen peccat conferendo: & ſimiliter ille, qui ab eo accipit ſacramentum, & ſic non percipit rem ſacramenti, niſi forte per ignorantiam excuſetur.

Inſ. q. 74. ar. 3. ad 2. & 4. di. 6. q. 1. art. 2. q. 2. & di. 1. q. 3. ar. 4. 13. ad 1. & diſt. 20. q. 1. art. 3. ad 3.

Super Quaſtionis ſexageſime quarta Articuli decimi. In corpore articuli eſt diſtinctio bimēbris in ſingulis conſluſionibus. Diſtinctio eſt: Inten-

dat per id, quod agitur exteri⁹, nullum ſequi interiorem effectum, non tamen ignorat quod eccleſia catholica intendit per huiusmodi quæ exteri⁹ aguntur, præbere ſacramentum. unde non obſtante infidelitate, poteſt intendere facere id, quod facit eccleſia, licet æſtmet id nihil eſſe. Et talis intentio ſufficit ad ſacramentum: quia ſicut ſupra dictum eſt, ſi miniſter ſacramenti agit in perſona totius eccleſiæ, ex cuius fide ſuppletur id quod de eſt fidei miniſtri.

AD SECVNDVM dicendum, quod hæreticorum quidam in collatione ſacramentorum, formam eccleſiæ non ſervant, & tales neque ſacramentum conferunt, neque rem ſacramenti: quidam vero ſervant eccleſiæ formam, & tales conferunt quidem ſacramentum, ſed non conferunt rem ſacramenti: & hoc dico, ſi ſunt manifeſte ab eccleſia præciſi: quia ex hoc ipſo quod aliquis accipit ſacramenta ab eis, peccat, & per hoc impeditur ne effectum ſacramenti cōſequatur. unde Auguſt. * dicit in lib. de fide ad Petrum: Firmiſſime tene & nullatenus dubites, extra eccleſiam baptizatis, ſi ad eccleſiam non redierint, baptiſmo cumulari perneciam. Et per hunc modum dicit Leo Papa, ſi in ſede Alexandrina ſacramentorum lumen eſſe extinguit, ſcilicet quantum ad rem ſacramenti, non autem quantum ad ipſum ſacramentum. Cyprianus autem nullo modo ſacramentum cōferre hæreticos poſſe, credebat: ſed in hoc eius ſententia non tenetur. unde Auguſtinus dicit martyrem Cyprianū, qui apud hæreticos, vel ſchiſmaticos datum baptiſmum nolebat cognoſcere, tanta merita viſque ad triumphum martyrii ſecuta ſunt, ut charitatis, qua excellere luce, obumbratio illa ſigaretur, & ſi quid purgandum erat, paſſionis falce tolleretur.

ARTICVLVS X.

Utrum intentio recta miniſtri requiratur ad perfectionem ſacramenti.

AD DECIMVM ſic proceditur. Videtur, quod inten-

tio recta miniſtri requiratur ad perfectionem ſacramenti. Intentio enim miniſtri debet conformari intentioni eccleſiæ, ut ex dictis patet. * ſed intentio eccleſiæ ſemper eſt recta. ergo de neceſſitate ad ſacramenti perfectionem requiritur intentio recta miniſtri.

¶ 2. Præter. Peruerſa intentio deterior eſſe videtur, quam intentio iocosa: ſed intentio iocosa tollit ſacramentum: puta ſi aliquis non ſerio, ſed ludo aliquē baptizaret. ergo multo magis peruerſa intentio aufert ſacramentum: puta ſi aliquis aliquē baptizaret, ut poſtmodum eum occideret.

¶ 3. Præter. Peruerſa intentio facit totum opus vitioſum, ſecundum illud Luc. 12. Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebroſum erit: ſed ſacramentum Chriſti non poſſunt inquinari per malos homines, ſicut Auguſt. dicit contra Petilianum. ergo videtur, quod ſi ſit peruerſa intentio miniſtri, non ſit ibi verum ſacramentum.

SED CONTRA eſt, quod peruerſa intentio pertinet ad malitiam miniſtri: ſed malitia miniſtri non tollit ſacramentum, ergo nec peruerſa intentio.

RESPON. Dicendum, quod intentio miniſtri poteſt perverti dupliciter. vno modo reſpectu ipſius ſacramenti: puta cum aliquis non inrendit ſacramentum conferre, ſed deriſorie aliquid agere. & talis peruerſitas tollit veritatem ſacramenti, præcipue quando ſuam intentionem exteri⁹ manifeſtat. Alio modo poteſt perverti intentio miniſtri quantum ad id, quod ſequitur ſacramentum: puta ſi ſacerdos intendat aliquam feminam baptizare, ut abutatur ea: vel ſi intendat conficere corpus Chriſti, ut eo ad beneficia utatur: & quia prius non dependet a poſteriori, inde eſt quod talis intentionis peruerſitas veritatem ſacramenti non tollit, ſed ipſe miniſter ex tali intentione grauiter peccat.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod eccleſiæ intentio recta eſt, & quantum ad ſacramenti perfectionem, & quantum ad ſacramenti vſum: ſed prima rectitudo perſicit ſacramentum, ſecunda operatur ad meritum: & ideo miniſter qui conformat intentionem ſuam eccleſiæ, quantum ad primam rectitudinem, non autem quantum ad ſecundam, perſicit qui-

tio miniſtri pot perverti dupliciter, vel reſpectu ſacramenti, vel reſpectu alicuius alterius. Prima cōcluſio iuxta primū membrum eſt: Peruerſa intentio reſpectu ſacramenti, tollit veritatem ſacramenti. Hanc cōcluſionem Auctor non probat in litera: ſed ut manifeſtam relinquit ex premiſſis, qd intentio miniſtri requiritur ad ſacramentum; huiusmodi enim peruerſitas tollit intentionem miniſtri. Secunda cōcluſio, iuxta ſecundū membrū eſt: Peruerſa intentio miniſtri circa conſequentia, non tollit veritatem ſacramenti. Probatur: quia prius non dependet a poſteriori.

In reſponſione ad ſecundum, adverte qd intentio ludica, ſeu iocosa in collatione ſacramenti, poteſt inueniri dupliciter, vel relata ad ipſum ſacramentum, vel relata ad finem, aut morium, quod adminiſtrat ſacramentum. Exemplū primi, ſi quis non intendendo facere qd facit eccleſia, ſed facere actū exteriorem ſimilem actui, quem facit eccleſia: vel deriſione, vel delectationis ſocialis gratia alios baptizaret; huiusmodi enim iocosa intentio tollit veritatem ſacramenti; quia tollit intentionem miniſtri, & de tali loquitur Auctor in litera. Exemplum ſecundi: Si quis ſocialis delectationis gratia alios baptizaret, intendens tamē facere qd facit eccleſia: ſicut e contra, ſiquis delectationis gratia permitteret ſe baptizari. Huiusmodi enim intentio iocosa non tollit veritatem ſacramenti, ſicut nec ſi fuisset intentio auara: puta ſi propter pecuniam cōferret, aut ſuſciperet qd baptiſma. Et ratio eſt qd iocofitas talis non tollit intentionem miniſtri reſpectu ſacramenti.

quidem sacramentum, sed nō est sibi ad meritum. A
AD SECVNDVM dicendum, q̄ intentio lu-
dicra vel iocosa, excludit primam rectitudinem in-
tentionis, per quam perficitur sacramētum: & ideo
non est similis ratio.

AD TERTIVM dicendum quod peruersa in-
tentio peruertit opus intendētis, non autem opus
alterius & ideo ex peruersa intētionē ministri, per-
ueritur id, quod agit in sacramentis, inquantū est
opus eius, non inquantum est opus Christi, cuius
est minister. Et est simile, si minister alicuius homi-
nis, praua intentione deferret pauperibus eleemo-
synam, quam dominus recta intentione mādaret.

Super Questionis
sexagesima quinta,
articulum primum.

QVAESTIO LXV.

De numero Sacramentorum, in qua-
tuor articulos diuisa.

DEINDE considerandū
est de numero sacra-
mentorum.

Et circa hoc quarū-
tur quatuor.

¶ Primo, vtrum sint septem sacra-
menta.

¶ Secundo, de ordine eorum ad
inuiicem.

¶ Tertio, de cōparatione eorū.

¶ Quarto, vtrum omnia sint de
necessitate salutis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum debeant esse septem Sacra-
menta Ecclesie.

AD PRIMVM sic procedit.
Videtur quod nō debeat
esse septem sacramenta.

Sacramenta enim efficacīa habent
ex virtute diuina, & ex vir-
tute passionis Christi: sed vna est
virtus diuina, & vna Christi pas-
sio: vna enim oblatione consum-
mauit in sempiternum sanctifi-
catos, vt dicitur Hebr. 10. ergo
non debuit esse, nisi vnum sacra-
mentum.

¶ 2 Præt. Sacramentum ordinā-
tur cōtra defectum peccati: hic
autem est duplex, scilicet pœna & cul-
pa. ergo sufficeret eē duo sacra-
menta.

¶ 3 Præt. Sacramenta pertinent
ad actiones ecclesiastica: hierar-
chicā, vt per Dion. patet: sed, si-
cut ipse dicit, tres sūt actiones hierarchicā, scilicet
purgatio, illuminatio, & perfectio. ergo non debēt
esse, nisi tria sacramenta.

¶ 4 Præt. Aug. dicit 19. contra Faustum, sacramenta
nouæ legis sunt numero pauciora, quā sacramē-
ta veteris legis: sed in veteri lege non erat aliquod
sacramentum, quod responderet confirmationi &
extremæ vnctioni. ergo neque hęc debent nume-
rari inter sacramenta nouæ legis.

¶ Præt. Luxuria non est grauius inter cetera pec-
cata: patet ex his, quæ in secūda parte dicta sūt: ¶

sed contra alia peccata nō instituitur aliquod sa-
cramentum. ergo neq; contra luxuriam debuit in-
stitui sacramentum matrimonij.

SED CONTRA. Videtur, quod sint plura sacra-
menta. Sacramenta enim dicuntur quasi quādam sacra
signa, sed multæ aliæ sanctificationes fiunt in eccle-
sia, secundum sensibilia signa, sicut aqua benedicta,
consecratio altaris, & alia huiusmodi. ergo sunt plu-
ra sacramenta, quā septem.

¶ 2 Præt. Hug. de sancto Victore dicit, quod sacra-
menta veteris legis fuerunt oblationes, decimæ, &
sacrificia: sed sacrificium ecclesie est unum sacra-
mentum, quod dicitur eucharistia. ergo etiam obla-
tiones & decimæ debent dici sacramenta.

¶ 3 Præt. Tria sunt genera peccatorum, originale,
mortale, & veniale sed contra originale peccatum
ordinatur baptisimus, contra mortale autem, peni-
tentia. ergo deberet esse aliud præter septem, quod
ordinetur contra veniale.

RESPON. Dicendum, q̄ (sicut supra dictū est)
sacramenta ecclesie ordinantur ad duo, scilicet ad
perficiendum hominē in his, quæ pertinent ad cul-
tum Dei, secundum religionem Christianæ vitæ, &
etiam in remedium cōtra defectū peccati. Vtroq;
autem modo conuenienter ponuntur septem sa-
cramenta: vita enim spiritualis conformitatem ali-
quam habet ad vitam corporalem, sicut & cetera
corporalia conformitatem quādam spiritualium
habent. In vita autem corporali, dupliciter aliquis
perficitur. Vno modo, quantum ad personam pro-
priam, alio modo per respectum ad totam, cōmu-
nitatem societatis, in qua viuit: quia homo natura-
liter est animal sociale. Respectu autem simplici p-
ficitur homo in vita corporali dupliciter. Vno mo-
do per se, acquirendo, saliquam vitæ perfectionē:
alio modo per accidens, remouendo impedi-
menta vitæ, puta egritudines, vel aliquid huiusmodi. Per
se autem perficitur corporalis uita, tripliciter. Pri-
mo quidem per generationem, per quam homo
incipit esse & uiuere: & loco huius in spirituali vita
est baptisimus, qui est spiritualis regeneratio, secun-
dum illud ad Tit. 3. Per lauacrum regenerationis,
& c. Secundo, per augmentum, quo aliquis perducitur
ad perfectam quantitatem & uirtutem: & loco
huius in spirituali vita, est confirmatio, in qua datur
Spiritus sanctus ad robur. vnde dicitur discipulis iā
baptizatis, Luc. vii. Sedete in ciuitate quoad usq; in-
duamini virtute ex alto. Tertio, per nutritionē, qua
cōseruatur in homine vita & virtus. Et loco huius,
in vita spirituali est eucharistia: unde dicitur Ioā. 6.
Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & bibe-
ritis eius sanguinem, non habebitis vitam in uobis.
& hoc quidem sufficeret homini, si haberet & cor-
poraliter & spiritualiter impassibilem uitā: sed quia
homo incurrit interdum & corporalem infirmita-
tem & spiritualem, scilicet peccatum, ideo necessa-
ria est homini curatio ab infirmitate, quæ quidem
est duplex. vna quidem, est sanatio, quæ sanitatē re-
stituit, & loco huius in spirituali vita est penitentia,
secundum illud Plal. 40. Sana animam meam, quia
peccaui tibi. Aliā autem est restitutio ualeudinis
pristinæ per conuenientem diætā & exercitium,
& loco huius in spirituali vita est extrema vnctio, q̄
remouet peccatorum reliquias, & hominē paratū
reddat ad finalem gloriā: unde dicitur Iac. 5. Et si in
peccatis sit, dimittentur ei. Perficitur autē homo in
ordine ad totā cōmunitatē dupliciter: vno modo

Tertia S. Thomæ. CC 4 per

li. r. de sac.
par. 12. c. 10.

q. 62. ar. 3. &
q. 63. ar. 3.

q. 62. ar. 3.
q. 63. ar. 3.

q. 62. ar. 3.
q. 63. ar. 3.

q. 62. ar. 3.
q. 63. ar. 3.

q. 62. ar. 3.
q. 63. ar. 3.